

ANBI

VERSLAG

2022

STICHTING APENHEUL

Stichting Apenheul

J.C. Wilsaan 21-31

7313 HK te Apeldoorn

KvK nummer 41040007

**Stichting Apenheul
Bestuursverslag 2022**

Voorwoord

Het is bij velen alweer ver weggezakt in het geheugen, maar 2022 begon toch echt in lockdown. Voor het derde jaar op rij startten we het jaar bij Apenheul niet zoals gewoonlijk. Gelukkig blijken we als mensen wendbaar en creatief. Niet voor niets lijkt het allemaal alweer veel langer geleden, we zijn doorgedaan en het virus dat de wereld plat legde is verworpen tot een griep zo heeft het Rijk besloten. Niettemin is een jaarverslag wel de plek om er even bij stil te staan. Omdat het op de organisatie wel degelijk zichtbare impact heeft gehad in 2022. Maar ook om eenieder in de organisatie te bedanken voor hoe zij ermee om hebben weten te gaan.

Hoe wendbaar en creatief we zijn en hoeveel lef we hebben is zichtbaar in het feit dat we in 2022 hebben besloten te investeren in het park. Het is het jaar waarin we als RvT akkoord hebben gegeven op de prachtige plannen die de organisatie van ons mooie park heeft gemaakt voor wat ik niet meer het uitsmijtergebied mag noemen. Inmiddels is duidelijk zichtbaar wat dit besluit heeft opgeleverd. Niet meer als laatste herinnering aan het bezoek aan Apenheul een draaimolen. Maar een prachtig losloopgebied, waar bovendien Apenheul ook nog maar eens toont koploper te zijn door als eerste park in de wereld de Talapoins los te laten lopen. En ja, dit alles is spannend (ook het los laten lopen van een Franjeaap die 9 meter kan springen)...

In financieel opzicht is 2022 wederom geen normaal jaar geweest. Natuurlijk door Corona. Enerzijds omdat we in het begin van het jaar de deuren niet open konden doen voor zakelijke events, maar ook omdat mensen aarzelden toen ze weer uitjes konden maken. Anderzijds omdat we in 2022 ook weer van overheidssteun gebruik konden maken. Onontbeerlijk voor het voortbestaan van het park. Tegelijk is het goed om te zien dat de tijd dat we open waren, de bezoekers ons wisten te vinden, net zoals de horeca en de shop. Daarnaast wisten partijen ons ook weer te vinden voor events, boven verwachting.

Ook onontbeerlijk is een goede parkeervoorziening voor onze bezoekers. Waar we in 2020 dachten na ruim 30 jaar een oplossing te hebben, omdat de gemeenteraad een besluit heeft genomen, blijkt dat niet zo te zijn. Voor parkeren zijn we (als een van de weinige parken in Nederland) afhankelijk van de gemeente. In 2022 betekende dit dat er dagen waren waarop we nee verkochten aan bezoekers. We zijn in gesprek met de gemeente, waarbij we actief meedenken in (creatieve) oplossingen. En de gemeente wijzen op contractuele verplichtingen en het feit dat de gemeente jaarlijks meer winst maakt op parkeren dan Stichting Apenheul met de exploitatie van het park. We hopen op een spoedige oplossing.

De Raad van Toezicht kwam in 2022 zes keer bijeen in formele vergadering met de bestuurder van Apenheul. Daarnaast heeft de audit commissie (Hesje van der Meer en Gerwin Hop) van de RvT een aparte formele vergadering gehad met de bestuurder, manager Financiën en Bedrijfsvoering en de externe accountant. De remuneratiecommissie (Liesbeth Sterck en ondergetekende) heeft twee keer overleg gehad met de bestuurder. Ook heeft er een gesprek plaatsgevonden tussen de OR en een deel van de Raad van Toezicht (Gerwin Hop en ondergetekende). Tenslotte heeft de dieren commissie (Liesbeth Sterck en Frank Verstappen) met de Zoölogisch Manager overleg gevoerd over diergerelateerde zaken.

Tot slot grote dank aan het team van Apenheul. De passie waarmee eenieder zich inzet voor de missie stichting Apenheul (soortbehoud, natuurbehoud en natuureducatie met als middel het park) is fantastisch!

Olaf Prinsen
Voorzitter Raad van Toezicht

Inhoud

Bestuursverslag	6
1. Algemeen	6
2. Financiële Informatie	9
3. Dieren Informatie	20
4. Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen	23
5. Toekomst	26
6. Tenslotte	28
Financiële gegevens	29
1. Toelichting op de balans en staat van baten en lasten	32

APENHEUL IN EEN OOGOPSLAG 2022

465.000

mensen bezochten het leukste
dagje uit tussen de apen

20 WETENSCHAPPELIJKE
ONDERZOEKEN
uitgevoerd in ons park

**ONZE 334 DIEREN
ETEN VEEL!** Onder
andere...:

6.148 KILO
rode paprika
(en wat kilo's extra
voor NAAAP)

25.364 KILO
andijvie

18.179 KILO
witlof

5.300 KILO
broccoli

83
Dit mooie
cijfer gaven
bezoekers
ons

51.457
kopjes cappuccino

2.388
NAAAP
softijsjes

474 BASISCHOOL-
LEERLINGEN
volgden ons **Apentrots-
lesprogramma**

1.238 volgden een
ander educatief
LEERLINGEN programma

73 VASTE
MEDE-
WERKERS
zetten zich elke dag
met passie in voor de
bezoekers en de dieren

8 NIEUWE,
UNIEKE
ACTIVITEITEN
in ons park,
waaronder yoga
en ontbijten tussen
de apen

217
RONDLEIDINGEN
door gidsen in
Apenheul

5.372
VERKOCHTE
SLEUTELHANGERS
voor het Apenheul
Natuurbehoudfonds

17.007 ZAKELIJKE GASTEN
ontvangen in Apenheul

245
ZAKELIJKE
BIJEEKOMSTEN
georganiseerd door team
Congressen en Evenementen

6.712
stoere speurtassen
van bio-katoen

Bestuursverslag

1. Algemeen

Statutaire Doelstelling

Stichting Apenheul (hierna: Apenheul) heeft ten doel natuurbeschermingseducatie en soortenbehoud (d.w.z. behoud van bedreigde diersoorten en hun leefgebieden) door middel van het beheer en de exploitatie van een dierenpark met als specialiteit primaten. De stichting doneert jaarlijks een deel van haar opbrengsten aan Stichting Apenheul Primate Trust (in communicatie Apenheul Natuurbehoud Fonds) om invulling te geven aan haar ambitie tot het behoud van de natuur.

Activiteiten

De stichting exploiteert het apenpark Apenheul te Apeldoorn, dat zich voornamelijk richt op dagbezoekers en seizoenkaarthouders afkomstig uit Apeldoorn, de verblijfsrecreaties op de Veluwe en uit andere delen van Nederland. Daarnaast worden internationale toeristen aangetrokken, met een focus op Duitsland. Apenheul richt zich ook op het organiseren van zakelijke activiteiten en evenementen en deze activiteit vormt een steeds belangrijker bron van inkomsten en zichtbaarheid van Apenheul. Daarnaast vormen fondsenwervende activiteiten een steeds belangrijker extra bron van inkomsten voor onze missie.

Juridische Structuur

Apenheul is een stichting met ideële doelstellingen. Het bestuur wordt gevormd door een eenhoofdige statutaire directie. De Raad van Toezicht ziet toe op het beleid en de uitvoering. Gelieerd aan Apenheul is Stichting Wereldnatuurhuis. Daarin is het gebouw de St@art ondergebracht. De algemeen directeur van Apenheul is tevens statutair directeur van Stichting Wereldnatuurhuis. De Raad van Toezicht van Apenheul houdt ook toezicht op deze stichting, waarmee de samenhang tussen beide stichtingen is gewaarborgd.

Stichting Apenheul Primate Trust (hierna: Apenheul Natuurbehoud Fonds) is een aan Apenheul gelieerde stichting. De Raad van Toezicht van Apenheul vormt niet langer het bestuur van de stichting, maar is nu meer op afstand toezichthouder geworden. Het bestuur wordt nu gevormd door de directeur van het Apenheul Natuurbehoud Fonds. Hiermee is de governance vergelijkbaar geworden aan die van Apenheul. De stichting heeft een eigen directeur, die wordt betaald door Apenheul en die dus rechtstreeks verantwoording aflegt aan dezelfde Raad van Toezicht als die van Apenheul. Daarmee is de samenhang tussen beide stichtingen geborgd. Apenheul en Apenheul Natuurbehoud Fonds hebben beiden een ANBI status.

Apenheul heeft een Code of Governance die in 2022 opnieuw is besproken met de Raad van Toezicht. Zij heeft vastgesteld dat deze nog steeds voldoet. Helder bestuur en zorgvuldig toezicht geven ruimte aan inhoudelijk, integer en zakelijk presteren. Een duidelijke governance code biedt een normatief kader voor goed bestuur en toezicht in organisaties. In de code of governance wordt beschreven hoe wij als Apenheul onze governance hebben ingericht. Met deze code laten de verantwoordelijke bestuurder en toezichthouders van Apenheul ook aan de buitenwereld zien, wat zij onder goed bestuur verstaan en hoe zij dat hebben georganiseerd. Deze code is daarmee een leidraad voor onze bedrijfsvoering.

In 2022 zijn de statuten van Apenheul Natuurbehoud Fonds aangepast en is er ook voor Apenheul Natuurbehoud Fonds een code of governance opgesteld. De statuten en code of governance van Apenheul hebben hierbij als vertrekpunt gediend.

De Code of Governance is te vinden op de website op <https://apenheul.nl/over-ons/organisatie/algemene-informatie-apenheul>

Raad van Toezicht

Onderstaand de Raad van Toezicht in het verslagjaar 2022.

RvT	Functie	Benoeming	herbenoeming / herbenoembaar	einde termijn
Prinsen, O.G.	Voorzitter	2017	2023 / 2026	2029
Sterck, E.H.M.	Lid	2015	2024	2027
Hop, G.	Lid	2018	2024 / 2027	2030
Verstappen, F.A.L.M.	Lid	2019	2022 / 2025 / 2028	2031
Meer, H.A. van der	Lid	2020	2023 / 2026 / 2029	2032

Interne organisatie

De COVID-19 maatregelen hebben ook in 2022 nog impact gehad op Apenheul en met name veel gevraagd van haar medewerkers. Als gevolg van de COVID-19 pandemie werkten de twee dierverzorger clusters nog gescheiden en werd ook intern veel aandacht besteed aan het voorkomen van de verspreiding van het virus. Pas in februari wisten we of en wanneer Apenheul open zou mogen gaan. De snelheid waarmee het park vervolgens gereed gemaakt moest worden is een knappe prestatie geweest.

Het MT bestaat aan het eind van 2022 uit de algemeen en statutair directeur en vijf andere leden. De verantwoordelijkheid voor afdelingen is binnen het MT verdeeld. De algemeen directeur (Roel Welsing) rapporteert aan de Raad van Toezicht, de overige vijf MT-leden rapporteren aan de algemeen directeur.

De algemeen directeur is eindverantwoordelijk voor de gehele bedrijfsvoering. Hij is tevens onbezoldigd directeur van Stichting WereldNatuurHuis. De algemeen directeur richt zich met name op de ontwikkeling van Apenheul en haar medewerkers, haar stakeholders en de lange termijn.

Sinds januari 2022 rapporteert de manager Beleving (Susan Fledderus) rechtstreeks aan de algemeen directeur. We zien het vergroten van de beleving, eigenlijk het vergroten van de reden om naar Apenheul te gaan, als een strategische peiler, die over alle afdelingen heen door werkt. Daarnaast stemt het hoofd Natuurbehoud (Iris de Winter), die tevens onbezoldigd directeur van het Apenheul Natuurbehoudfonds is, haar werkzaamheden af met de algemeen directeur.

Voor het positioneren en verkopen van het park is de Manager Marketing en Communicatie (Miriam Heinsbroek) verantwoordelijk. Zij stuurt de afdelingen Marketing, Communicatie en PR en Fondswerving aan. Fondsenwerving heeft tijdens de corona pandemie op een laag pitje gelegen. Eind 2022 hebben we besloten hier weer steviger op in te gaan zetten en is er een nieuw hoofd Fondswerving aangesteld.

De Parkmanager (Erwin Cheizoo) is er met zijn teams voor verantwoordelijk dat onze zakelijke - en particuliere gasten een onvergetelijke dag hebben. Hij stuurt de afdelingen Congressen en Evenementen, Hospitality (Horeca, Banqueting, Shop, Bezoekersservice) en Technische dienst aan.

De afdeling Zoölogie (Diervozorging, Kennis en Onderzoek) wordt aangestuurd door de Zoologisch Manager (Thomas Bionda). De afdeling richt zich op de verzorging van de dieren en op de bijdrage die Apenheul levert aan onderzoek, natuurbeschermingseducatie en soortbehoud. Hij is tevens verantwoordelijk voor de organisatie van vrijwillige gidsen.

De Manager Mens en Organisatie (Mandy van de Bunte) is verantwoordelijk voor het gehele personeelsbeleid van Apenheul. In juni is zij de vorige Manager Mens en Organisatie opgevolgd. Mandy werkte al bij Apenheul en het is mooi om te zien dat mensen zich bij Apenheul kunnen ontwikkelen.

De Manager Financien en Bedrijfsvoering (voorheen Support en Control) (Kasper Keizer) stuurt de afdelingen administratie, ICT en secretariaat aan. Zij ondersteunen de overige afdelingen bij hun werkzaamheden. De heer Keizer is in april de vorige Manager Financien en Bedrijfsvoering opgevolgd. Hij heeft in het verleden jaren als vakantiekracht bij Apenheul gewerkt en kent het park en haar uitdagingen goed.

Het MT heeft de operationele verantwoordelijkheid voor het bedrijf en overlegt in principe tweewekelijks. In deze vergadering vindt de besluitvorming met betrekking tot de aansturing en de ontwikkeling van de organisatie plaats.

De directie en het MT leggen periodiek verantwoording af aan de Raad van Toezicht. Apenheul heeft daarnaast een Ondernemingsraad, bestaande uit vijf gekozen leden, die zes keer per jaar overleg heeft met de directie en het Hoofd Personeel en Organisatie. Gemiddeld over het verslagjaar had Apenheul 65 fte in dienst.

Apenheul Natuurbehoud Fonds (ANF) wordt geleid door een eigen directeur (Iris de Winter), met specialistische kennis op het gebied van natuurbehoud. Zij vervult deze rol parttime. De medewerkers van Apenheul vormen een werkgroep ANF die de directeur ondersteunt. Wij denken hiermee nog beter invulling te kunnen geven aan onze ambitie om natuurbehoud te vergroten. De directeur ANF is geen lid van het MT van Apenheul.

Gevoerde Beleid

De strategie van Apenheul is vastgelegd in het vijf-jarenplan 'Apenheul daagt je uit'. Jaarlijks vertaalt het MT van Apenheul de strategie naar een jaarplan en begroting. Het beleid van Apenheul was er in het verslagjaar onverminderd op gericht voldoende particuliere en zakelijke bezoekers te ontvangen om zo een gezonde financiële positie te behouden. Apenheul streeft er naar om deze bezoekers – in het kader van de stichtingsdoelstellingen – een aangenaam en hoogwaardig "dagje dierentuin danwel evenement" te bieden, met goede educatieve aspecten op het gebied van natuur en duurzaamheid, om zo de liefde voor de natuur bij de gasten te vergroten. Daarnaast is Apenheul verder gegaan met het vinden van sponsors en donateurs om daarmee een derde bron van inkomsten voor het park te genereren.

2. Financiële Informatie

Ontwikkelingen gedurende het boekjaar

Het eerste kwartaal van 2022 stond nog in het teken van de voortdurende pandemie. Hierdoor konden de congressen en evenementen maar minimaal plaatsvinden. Gelukkig konden we vanaf 1 april weer gewoon open en mochten we de bezoekers weer in ons park verwelkomen. Vooral in het voorseizoen waren de bezoekersaantallen nog niet op hun oude niveau, maar uiteindelijk hebben we een goed hoog- en naseizoen gehad. De gemiddelde besteding per bezoeker was tevens hoger dan afgelopen jaren. Al met al hebben we een goed jaar gehad.

Positie Apenheul in de markt

Apenheul is en blijft één van de meest populaire dagattracties van Nederland. Apenheul staat op nummer 5 in de top 10 favoriete pretparken en dierentuinen in Nederland. Daarmee is het de 3e favoriete dierentuin na Beekse Bergen en Artis (bron: Brand Alchemy™, Beerda 2022).

Niet alleen op nationaal niveau is Apenheul een populaire dagattractie. Ook voor Gelderland en de Veluwe is Apenheul een belangrijk merk. Uit onderzoek in opdracht van Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen blijkt dat de Veluwe in 2022 het sterkste streekmerk is van Nederland. De streek heeft de hoogste bezoeking onder volwassenen (43%) en wordt door de volwassen Nederlanders vooral als een unieke, sympathieke, actieve en ruige streek ervaren. Deze kenmerken van de merkpersoonlijkheid komen voor een groot deel overeen met die van Apenheul (uniek, sympathiek, actief). Apenheul is dan ook een belangrijke 'ingrediënt brand' voor de Veluwe: In de top 50 van sterkste dagattractiemerken onder volwassenen in Nederland staat Apenheul op de 9e plek en is daarmee het sterkste dagattractiemerk van de Veluwe op nationaal niveau. Onder inwoners van de provincie Gelderland is Apenheul het 2e sterkste merk van de Veluwe in de cultuur- en vrijetijds-top-50.

Om de sterke merkpositie te behouden te midden van de dagattracties van Nederland en te vertalen naar daadwerkelijk bezoek is het belangrijk om Apenheul in de mindset van de doelgroep te blijven positioneren als uniek, creatief, sympathiek en gedurfd en de urgentie tot bezoek te verhogen door het aanbieden van leuk en ontspannend aanbod en activiteiten.

Het onderzoek van Beerda laat ook zien dat de Nederlander, ondanks de torenhoge inflatie, nu weer even veel zin heeft om een dagattractie te bezoeken als voor de coronacrisis. Dit gegeven in combinatie met de positie van Apenheul in de markt geeft een mooi vooruitzicht voor het seizoen 2023.

Resultaten eigen verkoop en acties

In aanloop naar onze opening in het voorjaar van 2022 werd in Nederland de COVID-19 lockdown opgeheven. Vorig jaar hebben we dus na twee coronajaren eindelijk weer een volledig seizoen het park kunnen openstellen. Het was merkbaar dat Nederland wat 'in te halen had' en vooral in eigen kring uitjes plande, denk aan uitgestelde verjaardagen, bruiloften etc. De bezoekersstroom kwam langzamer op gang dan in voorgaande seizoenen. De meivakantie was op gelijk niveau van 2019, maar tot halverwege de zomer bleef de echte drukte uit. Daarna wisten bezoekers ons weer goed te vinden en ook in de herfstvakantie hebben veel mensen ons park bezocht.

In onze webshop kochten bezoekers een kaartje op dag en tijd. Hiermee was het mogelijk te sturen op een goede spreiding op de dag en daarmee een optimale beleving voor de bezoekers. Per tijdslot werden variabele prijzen aangeboden. Zo kon de bezoeker altijd een voordelige dag en prijs kiezen voor een bezoek aan Apenheul. De tijdsloten hebben ook bijgedragen aan het reguleren van de capaciteit van bezoekers in het park. In verband met opgelegde beperkingen door de gemeente in parkeervoorzieningen rondom Apenheul hebben we op bepaalde dagen helaas onze bezoekerscapaciteit moeten verlagen, wat ten koste is gegaan van het resultaat.

Uiteindelijk is het aantal bezoekers op ruim 465.000 uitgekomen, waarvan het aantal bezoekers dat een kaartje kocht uitkwam op 435.000. Dit is ca. 46% meer zogenaamde losse betalende bezoekers dan in 2021 (298.000) en bijna op het niveau van voor COVID-19 (2019: 465.000).

De gemiddelde entreprijs is in 2022 iets gedaald ten opzichte van 2021. Om de bezoekersaantallen te stimuleren hebben we via onze eigen verkoopkanalen meer prijspromotie ingezet oa. in de vakantieperiodes. Ook zijn de samenwerkingen met derden wat intensiever ingezet, waaronder een grote

actie in het hoogseizoen met een landelijke retailer. Hierdoor hebben we een groot bereik gecreeerd. In 2022 heeft zo'n 40% van de bezoekers een kaartje via onze eigen webshop gekocht.

Seizoenkaarthouders en Vrienden van Apenheul

Net als het jaar ervoor was er tijdens de voorverkoopperiode van de seizoenkaarten voor 2022 nog veel onzekerheid door COVID-19. De voorverkoop, die in het najaar van 2021 was gestart, deed het wel wat beter dan een jaar ervoor (+10%). In vergelijking met het jaar 2020 (waar de voorverkoop startte in het najaar 2019 toen COVID-19 nog niet bekend was) was het nog zo'n 35% minder. We zijn dus nog niet terug op het oude niveau, maar er is wel weer een groei zichtbaar. Het totaal aantal kaarten voor 2022 is uitgekomen op bijna 10.000. Deze kaarthouders bezochten Apenheul wel vaker dan in 2021, gemiddeld zo'n 2,6 keer.

In 2020 hebben we een nieuw concept ontwikkeld, Vrienden van Apenheul. Vrienden van Apenheul zijn mensen die Apenheul een warm hart toedragen en ons elke maand financieel steunen. Een Vriend verwacht niet perse veel terug in materiele zin maar wil wel graag betrokken blijven bij de ontwikkelingen van Apenheul. Het is heel mooi om te zien dat ook in 2022 onze Vrienden nog steeds betrokken zijn en er ook weer nieuwe Vrienden zijn bijgekomen. We hadden eind 2022 zo'n 450 Vrienden die gemiddeld ruim €60,- per jaar doneren.

Niet alleen onze Vrienden hebben ons gesteund afgelopen jaar. Via diverse donatiemogelijkheden op de website en in de webshop is er ruim €8.000,- gedoneerd. En ook de steun van onze sponsoren en partners zorgde ervoor dat we konden blijven investeren in het park en daarmee onze missie. Vanuit onze samenwerking met de Vriendenloterij ontvingen wij over 2022 een bijdrage van €297.886,- dankzij de deelnemers die geoormerkt meespelen voor Apenheul.

Nieuw in 2022: allerlei Naaap activiteiten, zoals de evenwichtbalk

Activiteiten en campagnes

Dit jaar konden we ons park weer openen vanaf april. Om in de periodes waarin de meeste gezinnen met kinderen een dagje uit plannen weer goed onder de aandacht te zijn hebben we in de mei- en zomervakantie een campagne ingezet op TV (onder andere STER en RTL), online kanalen en radio (STER en Talpa). De boodschap in mei was onze openingscampagne met een prijsverlaging op kinderkaartjes. In de nieuwe commercial die we in de zomer hebben ingezet kwam het avontuurlijke karakter van ons park goed naar voren samen met de zomeractiviteiten en prijspropositie voor kinderkaartjes.

Naast de inzet van eigen campagnes hebben we een groot bereik gerealiseerd door kaartverkoop met een aantal partners, waaronder Talpa en Albert Heijn. Dit hebben we ingezet in de perioden waar wij ook zelf onze mediacampanes hadden gepland.

In Apenheul is altijd wat te beleven!

Zo sta je niet alleen oog in oog met loslopende apen (dat is natuurlijk al een belevenis op zich), maar maak je je dagje uit nog onvergetelijker met onze unieke activiteiten. Dit kon je in 2022 allemaal doen:

NAAAP laat zijn sporen achter

NAAAP is alweer een jaar geleden in Apenheul komen wonen en heeft zijn stempel het afgelopen jaar al lekker op het park gedrukt. Zo is de bekende speurkaart verrijkt met maar liefst 8 na-aap opdrachten. De

opdrachten waren te herkennen aan NAAAP zelf die op de borden staat en ze voordeed. De speurkaarten waren niet aan te slepen en we zagen ook veel ouders meedoen.

Om het speuren nog leuker te maken was er ook een nieuwe speurtas ontwikkeld met de geheimcode van NAAAP, een loep en een bidon. Met deze bidon kon je bij het nieuwe wonderlijke watertappunt magisch water tappen. Ook kreeg NAAAP een mooie rol tijdens de kinder activiteiten

Veel extra kinder activiteiten in de vakanties

Gidsen gaven na-aap workshops aan kinderen en lazen voor uit het boek van NAAAP. Ook was er straattheater met Emma en Koen: zij gaven een spetterende show over het mysterie van NAAAP. Ook konden kinderen zich laten schminken als een aapje, een apenmasker maken, een NAAAP kleurplaat kleuren...of zelfs met echte oren en een staart aapse move in de speeltuin nadoen. Een leuke en geslaagde samenwerking met Tim Koldenhof produkties!

Middenin het park werd een heerlijk plekje ontwikkeld waar je lekker op avontuur kon gaan, met het water kon spelen en waar je zelfs onder een waterval kon doorlopen. De zomer van 2022 was erg heet dus hier werd gretig gebruik van gemaakt!

Yoga bij de orang-oetans

Onder de lenige leiding van Iris de Winter, yoga-instructrice en directeur van het Apenheul Natuurbehoudfonds, organiseerden we elke maand een yogales bij de orang-oetans. Aansluitend op de les kregen de deelnemers een rondleiding door het park met uitleg over onze projecten voor de dieren in het wild. De opbrengst van deze yogalessen gaat dan ook naar het Apenheul Natuurbehoudfonds.

Ontbijten voor opening van het park

Elke zondag in het voor- en naseizoen kon je al voor opening van het park genieten van een heerlijk, luxe ontbijt. Als deelnemer aan het ontbijt was je getuige van het naar buiten gaan van de geelborstkapucijnapen, wat door de diervverzorgers met een praatje werd omlijst. Tijdens Pasen was het natuurlijk tijd om eieren te zoeken! En met Vaderdag konden kinderen een heel speciale omelet voor hun vader bakken.

Workshops voor singles

Het afgelopen jaar organiseerden we workshops voor singles, voor jongere en oudere mensen. Gedragsbioloog Patrick van Veen, bekend van het programma Married at First Sight, hield een lezing en gaf met een aantal andere deskundigen workshops aan de deelnemers. Wat kun je leren van de apen op het gebied van daten en relaties? En hoe stel je de juiste vragen, leer je elkaar beter kennen en zorg je voor een geslaagde date?

Apenheul ontwaakt tijdens ochtendrondeleiding

In het hoogseizoen kon je op zaterdagochtend een bijzondere rondleiding bijwonen: nog voordat het park open ging voor bezoekers, kon je deelnemen aan deze rondleiding om de stilte en de natuurgeluiden van het park te ervaren. Ook gingen de halfapen naar buiten tijdens de rondleiding; een heel bijzonder moment. Deze rondleiding organiseerden wij speciaal voor volwassenen en oudere kinderen.

Op zoek naar poep!

Natuurlijk hebben we ook aan de kinderen gedacht: zij konden mee op Expeditie Poeponderzoek. Onder begeleiding van onze gidsen zochten kinderen in Apenheul naar poep van verschillende apensoorten. Daarna onderzochten ze deze poep en als scheetje op de taart mochten de kinderen ook zelf een poeptaartje maken en...opeten! Dit arrangement was ook te boeken als kinderfeestje.

Lezingen door inspirerende sprekers

Woensdag 5 oktober gaf wildlife-dierenarts Martine van Zijll Langhout een lezing in onze duurzame congreslocatie De St@art. Zij vertelde onder andere over haar ervaringen met gorilla's in het regenwoud van Gabon. Martine inspireerde de bijna 100 luisteraars met haar verhaal over het volgen van dromen en wat wij kunnen leren van wilde dieren.

Duitse markt

In 2022 hebben we ons vooral gefocust op de Nederlandse markt en de Nederlandse bezoekers weer naar ons park krijgen. Natuurlijk zijn we wel zichtbaar gebleven op onze kanalen door het delen van leuke weetjes en nieuwtjes. En ook in het park hebben we altijd aandacht gehouden voor onze Duitse bezoekers.

Online

We groeien nog steeds op onze social media kanalen. Qua organisch bereik en conversies is Facebook nog steeds het belangrijkste kanaal (66.800 volgers). Ook hebben we via Facebook maar liefst 5.400 reviews ontvangen met een gemiddelde score van 4.3 van de 5 sterren. Via Instagram groeien we nog steeds in naamsbekendheid mede door alle mooie beelden die ook onze bezoekers delen (16.600 volgers). In totaal (Facebook, YouTube, LinkedIn, Twitter en Instagram) hebben we ruim 100.000 volgers.

De online campagnes, die het hele jaar worden ingezet, hebben we verder geoptimaliseerd. Zo hebben we zoekwoorden en advertenties voor SEA geoptimaliseerd. Op social media hebben we ons vooral gericht op campagnes 'We gaan open', 'We zijn weer open' en de seizoenkaartactie in het voor- en najaar. Gedurende het hele jaar zorgen onze online campagnes voor zichtbaarheid bij onze doelgroep. Deze aanpak heeft goed gewerkt en zetten we komend jaar door.

We blijven ook onze nieuwsbrieven optimaliseren. We sturen frequenter berichten naar verschillende lezersdoelgroepen. Naast informatie over het park en de dieren worden acties hierin ook regelmatig meegenomen om onze kaartverkoop te stimuleren. Daarnaast sturen we bezoekers voorafgaand aan hun bezoek een voorpretmail met praktische informatie en leuke weetjes om alvast in de stemming te komen. Na afloop sturen we een napretmail met daarin onder andere ons klanttevredenheidsonderzoek. De respons hierop is goed en dit geeft waardevolle inzichten voor verdere verbeteringen in de klantbeleving. Zo blijven we ons ook online continu ontwikkelen.

Resultaten klantwaardering

In 2022 hebben we ons park weer kunnen openstellen zonder beperkingen. Dit hebben onze bezoekers ook gewaardeerd; onze NPS score is gestegen naar +46 en ligt weer in lijn met het niveau van voor COVID-19.

Het aantal respondenten is gestegen van 8.964 naar 9.762. Dit aantal ligt hoger dan de afgelopen drie jaren (+40% ten opzichte van 2019). De napretmail die wordt gestuurd na afloop van het bezoek met een link naar het klanttevredenheidsonderzoek heeft opnieuw een grote bijdrage gehad aan het verhogen van de respons.

Er is vooral veel waardering voor de loslopende en verschillende soorten apen, de inrichting/ het groene park, genoeg te beleven, fun voor kinderen en de vriendelijkheid van de medewerkers.

Ongeveer 70% van de respondenten verwacht de komende jaren Apenheul nog eens te bezoeken. Zo'n 72% van de respondenten heeft iets van NAAAP gezien. Het grootste deel hiervan was positief en vindt de NAAAP leuk voor kinderen, grappig en leerzaam. Een heel mooi resultaat voor dit 'wezentje' dat Apenheul heeft gecreeerd en vorig jaar geactiveerd om voor kinderen de verbinder te zijn tussen fun en educatie.

Vanuit de missie van Apenheul zijn natuurbehoud en natuureducatie twee belangrijke pijlers. Mooi om te zien dat maar liefst 94,5% van de bezoekers Apenheul ervaart als een leerzame ervaring. En zo'n 75% is het eens met de stelling 'Mijn interesse voor de natuur is door het bezoek toegenomen'.

Met een 8.3 als gemiddeld rapportcijfer laten we weer een mooie stijging zien ten opzichte van vorig jaar (7,8).

De zakelijke markt

Hoewel het jaar 2022 door Corona nog met de nodige beperkingen begon, werd er gaandeweg het jaar, na het loslaten van de maatregelen, weer volop geboekt. Opvallend hierbij was de korte lead-time ten opzichte van de voorgaande jaren. Een trend die zich in 2023 lijkt voort te zetten. Dit heeft geresulteerd in 245 events (ter vergelijking: 93 in 2021), met ruim 17.000 gasten in totaal. Dit zijn voornamelijk zakelijke events (80%), particulieren maken hier minder gebruik van (20%). Uiteindelijk hebben we met al deze events een omzet van ruim € 1,1 miljoen gerealiseerd waarmee we de begroting van € 825.000 ruim overtroffen hebben.

Nieuw in 2022: het Avonturenpad

Onderhoud en investeringen in het park

Jaarlijks gaat een aanzienlijk deel van onderhoud en investeringen naar onze dieren. Verblijven worden aangepast, klimstructuren vernieuwd, meer voorzieningen voor daglicht in de verblijven gecreëerd, etc. etc. Daarnaast zijn er in 2022 een aantal projecten geweest die eruit springen.

Allereerst het Apenboompad: uit het opgestelde MJOP (meerjarenonderhoudsplan) kwam naar voren dat de constructie van dit mooie stukje Apenheul toe was aan renovatie. Hier zijn we in het najaar van 2021 mee aan de slag gegaan en is het project afgerond in 2022.

Gedurende het jaar hebben er in het kader van onderhoud een aantal grote gevelrenovaties plaatsgevonden. Zowel het Bonobogebouw als het verblijf van de Leeuwestaartmakaken is onderhanden genomen. Ook is bij een groot deel van de wandelpaden dit jaar de halfverharding vervangen door klinkers. Naast een andere uitstraling, levert dit vooral een toekomstige besparing op onderhoud op.

De belangrijkste investering was uiteraard de start van Parkplan fase III: de complete herziening van het uitgangsgebied. In het voorjaar begonnen met de sloopwerkzaamheden en vanaf het najaar gestart met de bouw van het nieuwe verblijf en landschappelijke inrichting zodat voor opening 2023 alles gereed is. Gedurende het verslagjaar werd door Apenheul in totaal € 2,2 miljoen geïnvesteerd, waaronder bijna € 1,3 miljoen in het parkplan fase III.

Voor 2023 hebben we een investeringsbudget begroot van circa € 1,9 miljoen, waarvan een deel (circa € 400.000) betrekking heeft op parkplan fase III.

Netto-omzet

De netto-omzet van Apenheul kwam in 2022 uit op €10.240.346 (in 2021: € 7.540.492). Hiermee is de begroting van € 11.208.600 niet behaald. Grotendeels bestaat dit uit omzet vanuit het park (entreetickets en horeca- en shopbestedingen). De lagere omzet t.o.v. begroot heeft voornamelijk te maken met de bezoekersaantallen, die in 2022 uit zijn gekomen op 465.000 bezoekers, waar we 485.000 hadden begroot. Ook de gemiddelde prijs per ticket is uiteindelijk lager uitgevallen dan begroot. Naast omzet vanuit het park genereert Apenheul ook omzet uit evenementen en congressen. In het eerste kwartaal hebben deze evenementen en congressen nog nauwelijks plaats kunnen vinden door de toen nog geldende coronamaatregelen. Ondanks dit hebben we het afgelopen jaar toch meer omzet behaald dan begroot.

Netto resultaat

Het netto resultaat kwam in 2022 uit op € 454.937 (in 2021: € 890.261). Dat het jaar positief is afgesloten wordt mede veroorzaakt door de subsidiebijdragen (NOW en TVL) die we hebben ontvangen over het eerste kwartaal van het jaar.

Stichting WereldNatuurhuis

Stichting WereldNatuurhuis stelt zich ten doel duurzaamheid te bevorderen door het beheer en de exploitatie van een gebouw op de rand van Apenheul en Park Berg & Bos. De algemeen directeur van Apenheul is eveneens onbezoldigd directeur van Stichting WereldNatuurhuis.

De St@art is in 2022 verhuurd aan drie huurders: Apenheul (kantoorruimte, een auditorium en foyer voor groepsontvangsten), Betabit en Corporate Facility Partners (CFP).

In het boekjaar 2022 is het resultaat van de stichting € 31.576 (in 2021: € 57.858). Hierbij heeft Stichting WereldNatuurhuis de begroting (€ 58.350) niet gerealiseerd. Dit komt doordat afgelopen jaar de onderhouds- en schoonmaakkosten hoger zijn uitgevallen dan begroot.

Consolidatie

In verband met de onderlinge afhankelijkheid en de gelijke samenstelling van het bestuur en de Raad van Toezicht, vindt er een consolidatie plaats met Stichting WereldNatuurhuis.

Balansverhoudingen

Apenheul heeft de afgelopen jaren een gezonde financiële basis voor de toekomst weten te leggen. De liquiditeit op geconsolideerd niveau, uitgedrukt als verhouding vlottende activa gedeeld door de vlottende passiva (de current ratio), is in 2022 afgenomen ten opzichte van eind 2021 (van 3,80 naar 3,17).

Niettemin beschikt Apenheul over een solide liquiditeitspositie.

De solvabiliteit, bepaald door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen, is stabiel gebleven ten opzichte van 2021 en bedraagt 59%. Dit percentage ligt ruim boven de veel gehanteerde generieke norm van 30%.

Kasstromen en financieringsbehoeften

In 2022 is sprake van een positieve kasstroom uit operationele activiteiten (€ 2.298.468) bij een positief netto resultaat (€ 454.937). Door de investeringen is ook sprake van een negatieve kasstroom uit investeringsactiviteiten. Doordat we op de leningen € 149.357 hebben afgelost in 2022 komt de positieve netto kasstroom uit op € 94.762.

Risicoparaagraaf

Binnen Apenheul wordt aandacht besteed aan risicomanagement. Jaarlijks worden de risico's geëvalueerd en worden nieuwe risico's geïdentificeerd en worden de beheersingsmaatregelen bepaald. Alle risico's worden opgenomen in een risico-matrix waarin onder meer bepaald is wat de kans en de impact van de risico's zijn en wat de mitigerende maatregelen zijn die genomen worden.

In 2022 zijn geen aanpassingen in het risicomanagementsysteem doorgevoerd. Verzekerbare risico's worden verzekerd voorzover kosten en baten tegen elkaar op wegen. Voor onder andere brand- en bedrijfsschade zijn passende verzekeringen afgesloten. De risicobereidheid met betrekking tot dieren en personeel is laag. Dit is tevens terug te vinden in de risico-matrix.

Allereerst bestaat het risico dat het COVID-19 virus of een ander virus opnieuw leidt tot sluiting van het park of beperking in het aantal bezoekers. Daarbij bestaat ook het risico dat onze zakelijke markt omzet (opnieuw) wegvalt, indien maatregelen ertoe leiden dat geen evenementen meer mogelijk zijn. Het wegvallen van deze inkomsten leidt tot een grote druk op onze liquiditeit. Om dit risico te beheersen is gezocht naar een andere bron van inkomsten. Inmiddels hebben wij nieuwe inkomsten in de vorm van sponsoring en donaties. Deze nieuwe inkomsten zijn echter nog onvoldoende om dit risico volledig af te dekken. Met de gemeente en provincie zijn daarom in het verleden gesprekken gevoerd over een lening. Deze is inmiddels in de vorm van een rekening-courant faciliteit verstrekt door de gemeente Apeldoorn. Tot op heden heeft Apenheul hier geen gebruik van hoeven maken. Aanvullend kijken wij continue kritisch naar onze kosten en investeringen en grijpen wij indien noodzakelijk in.

In de afgelopen jaren is veel aandacht gekomen voor het onderhoud in ons park en is gewerkt aan een meerjaren onderhoudsplan. We krijgen steeds meer zicht en grip op de kosten die verbonden zijn aan het onderhoud. Op onderdelen in het park blijkt dat sprake is van achterstallig onderhoud. Een aantal van de dierverblijven is aan vervanging toe en soms blijkt deze vervanging eerder nodig dan verwacht. Zo is gebleken dat het zogeheten Pluishuis (verblijf Javaanse langoeren) eerder dan gepland vervangen moest worden, net als het Apenboompad en het dak van het gebouw De St@art. Dergelijke investeringen vallen buiten ons reguliere investeringsbudget. Op basis van het voorgaande bestaat het risico dat wij met onverwacht hoge onderhoudskosten worden geconfronteerd. Wij proberen dit risico te mitigeren door het meerjaren onderhoud in kaart te brengen en preventief onderhoud uit te voeren. Daarnaast wordt beoordeeld of de investering op het moment noodzakelijk is of andere investeringen naar achter verschoven kunnen worden. Periodiek worden de investeringen door het Management Team besproken en beoordeeld en vindt waar nodig nog aanpassing van het beleid plaats.

Aangezien Apenheul een buitenattractie is, is een belangrijk risico de invloed van het weer op de bezoekersaantallen. Hoewel gedurende een heel seizoen vanzelfsprekend een afwisseling plaats vindt van goed en slecht weer voor diertuinbezoek, zit het risico er met name in, dat in een belangrijke periode het weer niet uitnodigt voor een bezoek, terwijl de kosten wel doorlopen.

Dit risico wordt zo goed mogelijk ondervangen met promotionele afspraken, die een verschillende aflooptdatum kennen. Daarnaast worden in de belangrijkste periodes activiteiten georganiseerd die voor extra aantrekkingskracht zorgen. Ook de inzet op de zakelijke markt kan gezien worden als een dekking van het weersrisico. Deze activiteiten gaan immers gewoon door bij slecht weer.

Tenslotte is de inzet van seizoen- en flexkrachten, om de loonkosten zo variabel mogelijk te houden, een belangrijke maatregel om dit risico te mitigeren.

Een risico in de operationele activiteiten zit in de volledigheid van de opbrengsten van e-tickets die door derde partijen worden verkocht. Zulke partijen kunnen tickets die wel verkocht, maar niet gebruikt zijn, niet aan ons verantwoorden. Dit risico wordt ingedekt door te werken met professionele partijen met een goede interne organisatie en eigen externe accountantscontrole. Bovendien spreken wij altijd af dat onze externe accountant zelf een controle kan uitvoeren. Daarnaast hebben wij inzicht in verzilverde tickets. Overigens is het risico niet bijster groot. Het gaat niet om veel tickets en het zou een gedegen opzet vergen voor de derde partij om hier misbruik van te maken.

De verkoop van tickets vindt steeds meer online plaats. Hierdoor neemt de afhankelijkheid van systemen toe. Bij het niet functioneren van ons scansysteem of een niet werkende internetlijn, kunnen kaarten niet gecontroleerd worden. Ook kunnen kaarten dan niet fysiek ingenomen worden, aangezien steeds meer kaarten via mobiele apparaten aangeboden worden. Een goede SLA en uitwijk mogelijkheden naar een mobiele internetverbinding zijn daarom van groot belang.

ICT vormt een steeds belangrijkere component in de ondersteuning van onze bedrijfsvoering. De risico's bij uitval en dergelijke zijn in kaart gebracht en opgenomen in het ICT beleid. Dit beleid wordt jaarlijks geactualiseerd. Gedurende het jaar is Apenheul niet geconfronteerd met IT-calamiteiten.

Een dagattractie moet blijven vernieuwen en dus investeren in haar ontwikkeling. Apenheul is daarbij afhankelijk van een bestemmingsplan, dat grenzen stelt aan de ontwikkelingsmogelijkheden van het park. Deze beperking betekent dat we bij nieuwe bouwplannen steeds scherp moeten kijken naar de beschikbare vierkante meters en wellicht minder snel kunnen ontwikkelen dan we soms willen.

De bouw kampt de laatste jaren met ondercapaciteit, waardoor kosten stijgen, ramingen steeds lastiger worden en überhaupt plannings onder druk staan door gebrek aan personeel. Apenheul kiest er bewust voor om in een vroeg stadium met leveranciers in gesprek te gaan, om zicht te houden op de kosten. Daarnaast willen we graag voor langere tijd zaken doen met leveranciers, wat ons een voordeel geeft in het bemensen van projecten.

Particuliere en zakelijke gasten willen graag zo dicht mogelijk bij de attractie parkeren. Apenheul is daarvoor sterk afhankelijk van de geboden parkeervoorziening aan onze gasten, die gemanaged wordt door de gemeente Apeldoorn. In de erfpacht overeenkomst die Apenheul heeft gesloten met de gemeente is opgenomen dat de gemeente zorg draagt voor voldoende parkeergelegendheid. In 2020 heeft de gemeenteraad van Apeldoorn ingestemd met het voorstel om een tijdelijke overloop parkeerplek voor de opvang op piekdagen om te zetten in een permanente parkeeroplossing. Daarnaast wordt door de gemeente geïnvesteerd in technologie om sneller en meer auto's kwijt te kunnen op de bestaande faciliteiten. We zijn continu met de gemeente in gesprek om dit risico te beperken. Voor 2023 en 2024 hebben we een nieuwe dienstverleningsovereenkomst gesloten met de gemeente Apeldoorn waarin mede is bepaald dat ze het efficiënt gebruik van de parkeervoorzieningen faciliteert zodat wij optimale bezoekersaantallen kunnen realiseren.

De tegoeden van Apenheul staan op een doelreserverekening bij Rabobank. Deze tegoeden worden onder andere aangewend voor de ontwikkeling van het park. Apenheul werkt met een Treasury statuut waarop door de Raad van Toezicht wordt toegezien. Het Treasury statuut geeft aan hoe wij met de beschikbare middelen omgaan en welk werkkapitaal wij willen aanhouden.

Stichting WereldNatuurHuis heeft een hypothecaire lening lopen bij Triodos Bank. Deze is gevestigd op de St@art, het gebouw voor zakelijke evenementen en kantoren. Een deel van dit gebouw is verhuurd aan derden. De lening is aangegaan op 6 november 2014. Dit betreft een annuïteitenlening met een rentevaste periode van 10 jaar. De looptijd van de lening is 35 jaar.

Bij opening van het park in 2022 verwachtten wij een krapte op de arbeidsmarkt. Met name gekwalificeerd personeel in de horeca is moeilijk te vinden. Ook het seizoenskarakter van het park en de congressen maakt het vinden van personeel moeilijker. Om dit effect te dempen en medewerkers meer zekerheid en jaarrond werk aan te bieden, wordt gekeken naar de mogelijkheden van het combineren van functies. Hier liggen in de toekomst ook kansen door het inzetten van personeel voor de zakelijke markt. Daarnaast worden er jaarrond allerlei activiteiten uitgevoerd om medewerkers aan ons te binden.

Wanneer wordt gekeken naar het frauderisico is de risicobereidheid laag. De kans op verlies van fysieke eigendommen door diefstal of fraude bij betalingsverkeer door personeel als gevolg van ontoereikende beveiliging, controle en/of dialoog is aanwezig, echter de financiële impact hiervan is laag. Toch willen we hier geen risico's in lopen.

Een aantal operationele mitigerende maatregelen zijn bijvoorbeeld een goede voorraadregistratie door middel van structureel balansen en geen gelegenheid creëren door middel van toenemende bewustwording (leidinggevende maakt het bespreekbaar).

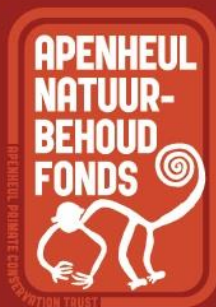
Daarnaast hanteren we op allerlei gebieden het vier-ogen-principe. Denk daarbij aan:

- Het tekenen van contracten door twee personen, waarbij altijd de directeur tekent;
- het fiateren van facturen door twee personen waarvan minimaal één MT-lid;
- dat betalingen altijd worden ondertekent door twee personen, waarvan één de directeur of de manager Financiën en bedrijfsfunctie;
- het dagelijks gezamenlijk tellen van kasgeld door de kassamedewerker en coördinator en daarna controle hierop door de administratie;
- het opstellen van offertes voor zakelijke evenementen en congressen boven een bepaald bedrag worden altijd beoordeeld door de parkmanager.

Naast het vier-ogen-principe hebben we op het gebied van het betaalproces functiescheiding aangebracht tussen het aanmaken en wijzigen van stamgegevens en het verwerken en klaarzetten van betaalopdrachten.

Naast deze operationele mitigerende maatregelen heeft Apenheul ook een onafhankelijke auditcommissie (bestaande uit twee leden van de Raad van Toezicht) die toezicht houdt op de financiën. Meerdere keren per jaar komen zij samen met de directeur en de Manager Financiën en Bedrijfsvoering. Ook de Raad van Toezicht en het management team worden structureel meegenomen in de financiële gang van zaken. Incidentele posten, posten met een bepaalde mate van schatting of bijzondere transacties (zoals bijvoorbeeld steunmaatregelen vanuit de overheden) worden altijd besproken in het MT en gedeeld met de Raad van Toezicht, zodat zij de kennis hebben over de manier van verantwoording in de jaarrekening.

De interne beheersing van de organisatie wordt jaarlijks kritisch beoordeeld door de externe accountant. De externe accountant heeft over 2022 geen significante tekortkomingen geconstateerd. Tevens wordt de jaarrekening ieder jaar gecontroleerd door een externe accountant. Over 2022 hebben we, net als over eerdere jaren, geen indicatie dat er sprake is geweest van fraude- of corruptiegevallen.

APENHEUL NATUURBEHOUD- FONDS

Het Apenheul Natuurbehoudfonds (ANF) zet zich al ruim 25 jaar in voor natuurbehoudprojecten over de hele wereld. Zo beschermen wij via dit fonds apen in het wild en hun leefgebieden.

18

PROJECTEN
waaraan ANF
heeft bijgedragen

217

RONDLEIDINGEN
door gidsen in
Apenheul

30.000

JONGE BOOMPJES

opgekweekt en geplant
in het leefgebied van
halfapen op Madagaskar

11 **LANDEN**

waar ANF
apen in het wild
beschermt

18 **DAMMEN**
IN 4 **KANALEN**

om het leefgebied van
orang-oetans op
Borneo te beschermen

9

SCHOLEN IN PERU

waar natuureducatie
wordt gegeven

€20.970

opgehaald voor natuurbehoudproject
op Madagaskar

In september organiseerden we ter ere van het 25-jarig bestaan van ANF een compleet gesponsord Charity Dinner voor genodigden. Dit was een groot succes! We startten de middag met een rondleiding door het park. Daarna was het tijd voor het vegetarische diner, dat werd aangevuld met livemuziek en verschillende presentaties over ANF. Ook konden de aanwezige gasten bieden op veilingitems, zoals de populaire grote ringstaartmaki-knuffels.

Tijdens deze avond is maar liefst 20.970 euro opgehaald voor het ANF-project Seeds of Hope! Dit project richt zich op herbebossing in het zuidoosten van Madagaskar. Educatie is een belangrijk doel binnen Seeds of Hope. We betrekken kinderen bij het verzamelen van zaden en het verzorgen van jonge boompjes. Naast het belang voor de halfapen is de bescherming, uitbreiding en verbinding van tropische bossen essentieel voor de gehele biodiversiteit op Madagaskar. Met dit prachtige bedrag kunnen we heel veel betekenen voor de natuur.

Wij bedanken alle betrokken partijen voor hun belangeloze medewerking en alle gasten voor hun donaties deze avond!

Wegens het enorme succes van het evenement en de impact die we hierdoor kunnen maken op natuurbescherming, organiseren we opnieuw een Charity Dinner op 8 september 2023.

Apenheul Natuurbehoudfonds

Een belangrijke motivator voor veel medewerkers en vrijwilligers van Apenheul is de impact die we maken met het Apenheul Natuurbehoudfonds (ANF). Via ANF geeft Apenheul invulling aan haar ambitie om de natuur te behouden voor toekomstige generaties. De projecten van ANF zijn ingedeeld op basis van vier pijlers: educatie, natuurherstel, natuurbescherming en onderzoek. ANF is een onafhankelijke stichting met een Raad van Toezicht. Sinds 2019 is Iris de Winter aangesteld als directeur van ANF. Zij is een gepromoveerd primatoloog en assistent professor Conservation aan de Universiteit van Utrecht. Ze overlegt met de ANF-werkgroep over ANF en heeft afgelopen jaar een Raad van Advies ingesteld.

In 2022 hebben we het eerste Charity Dinner georganiseerd voor ANF ter ere van het 25-jarig bestaan van ANF. De volledige opbrengst hiervan ging naar ANF—en wel naar ons herbebossingsproject Seeds of Hope in Madagascar. Naast het verbinden van bosfragmenten is educatie een belangrijk doel van dit project, net als van ons project Pacha Puyu in Peru. We organiseerden afgelopen jaar ook verschillende activiteiten waarvan de opbrengst naar ANF gaat, zoals lezingen en yoga-sessies bij de orang-oetans. Verder startten we in 2022 met het onderzoeksproject aan gorilla's in Congo. De uitkomsten van dit onderzoek kunnen we gebruiken om gorilla's beter te beschermen in het wild. Ook hebben we dit jaar een onderzoek aan bamboemaki's ondersteund. ANF bezocht dit jaar de Borneo Nature Foundation (BNF) in Centraal-Kalimantan. ANF steunt binnen dit project specifiek het voorkomen van branden in het leefgebied van de orang-oetan. Ook bezocht ANF de organisatie HUTAN in Maleisisch Borneo. Deze organisatie zet zich in voor het behoud van veel diersoorten in het Kinabatangan-gebied, met een speciale focus op de orang-oetan. Ze combineren hierbij langdurig wetenschappelijk onderzoek, de bescherming van de dieren en hun leefgebieden, beleidswerk, onderwijs en bewustwording van de lokale gemeenschap.

In 2022 heeft het ANF bijgedragen aan de volgende projecten:

Eigen projecten

Educatie

- 1 Pacha Phuyu (Peru)
- 2 My Rainforest My World (Madagascar)

Natuurherstel

- 3 Seeds of Hope (Madagascar)

Natuurbescherming

- 4 Meerkatten Tchimpounga JGI (Congo)
- 5 Orang-oetan (Borneo)
- 6 Paco Pacífico (Nicaragua)
- 7 Gaia-liNc spidermonkey (Peru)
- 8 Doodshoofdaapjes (Panama)

Onderzoek

- 9 Gorilla-project (Congo)
- 10 Mountain marmoset (Brazil)

EEP-projecten

- 1 Bonobo's (Congo)
- 2 Orang Oetan (Borneo)
- 3 Kroonsifaka (Madagascar)
- 4 Blauwoogmaki's (Madagascar)
- 5 Gibbons (Laos)
- 6 San Martin titi (Peru)
- 7 Lion tamarins (Brazil)

Het resultaat voor 2022 bedraagt € 47.000 positief, waar een negatief resultaat van € 7.500 was begroot. Het resultaat wordt vooral positief beïnvloed door de volgende posten. Enerzijds vallen de inkomsten circa € 44.000 hoger uit dan begroot, dit komt voornamelijk door hogere inkomsten uit directe fondsenwerving (€ 9.000), hogere donaties vanuit het park (€ 7.000) en hogere opbrengsten uit het Charity Diner (€ 16.000).

Daarnaast zijn in 2022 circa € 9.000 minder projectuitgaven gemaakt dan begroot. Vooral is er minder besteed aan onderzoek. Tenslotte vielen ook de projectbezoeken lager uit.

3. Dieren Informatie

In Apenheul dragen we actief bij aan het behoud van apensoorten in dierentuinen én in het wild. De dieren die je in Apenheul ziet (onze diercollectie) zijn uniek in de wereld. Bovendien zijn ze essentieel om onze doelstellingen te realiseren. Dankzij de dieren in Apenheul kunnen wij bezoekers immers meer vertellen over hun soortgenoten en leefgebieden in het wild. Zo stimuleren we liefde en respect voor dieren en natuur en werken we heel concreet aan datgene waar Apenheul voor opgericht is; soortbehoud en natuurbeschermingseducatie.

Het houden van dieren brengt ook een verantwoordelijkheid met zich mee. Daarom stellen we onszelf constant de vraag: Waarom houden we de soorten die we in Apenheul hebben? We willen het houden van dieren nadrukkelijk ten dienste laten zijn aan onze missie. Daarnaast zijn we constant bezig met innovatie in het verbeteren van de manier waarop we voor de dieren zorgen.

Apenheul is al vele jaren lid van de Nederlandse Vereniging van Dierentuinen. Onderdeel van dit lidmaatschap is ook de Intercollegiale Toetsing, welke eens per 3 jaar wordt uitgevoerd. Afgelopen jaar is Apenheul ook bezocht door dit team wat wordt geleid door een onafhankelijke voorzitter en 2 of meer kritische dier- én educatie experts vanuit andere dierentuinen. Voor ons was het een ontzettend leerzame dag en waar we, naast de nodige complimenten over hoe we georganiseerd zijn en de kwaliteit van de zorg voor onze dieren, ook constructieve feedback hebben mogen ontvangen over wat we nog beter zouden kunnen doen. Een aantal van deze punten konden we direct in gang zetten en andere punten staan voor 2023 op het jaarplan. Daarnaast werd ook uitvoerig gesproken over het gorilla gebied wat er toe heeft geleid dat dit onze eerstvolgende, grote project gaat worden. Kortom, het was een zeer waardevol en inspirerend bezoek waarin bevestigd wordt dat we continue willen én moeten blijven ontwikkelen.

Transporten

Vrijwel alle soorten in Apenheul zijn onderdeel van de *EAZA Ex Situ programmes* (EEP'S). In het kader van deze populatiemanagement programma's (voorheen fokprogramma's), zijn er ook in 2022 weer diverse dieren van en naar Apenheul verhuisd. Zo zijn er o.a. een witgezichtsaki, kroonsifaka, ezels, en een pudu naar Apenheul gekomen. Daar staat tegenover het vertrek van o.a. rijstvogels, doodshoofdapen, kroonmaki, witwanggibbon en een Borneo orang-oetan. Belangrijk om te weten dat er met deze transporten geen geld gemoeid is, op de transportkosten na. Ieder dier is 'onbetaalbaar' en dus is lang geleden afgesproken dat alle dierentuinen die zijn aangesloten bij EAZA niet betalen voor dieren, maar deze belangeloos met elkaar uitwisselen in het kader van de fokprogramma's.

Geboorte en sterfte

Vrijwel alle soorten in Apenheul zijn onderdeel van het Europese populatiemanagement fokprogramma (EEP) voor de betreffende soort. Vanuit dit fokprogramma wordt aangegeven welke individuen nakomelingen mogen krijgen en waarom. Soms zijn we genooddaakt anticonceptie in te zetten, omdat we niet voor alle dieren kunnen garanderen dat er plek is in andere dierentuinen zodra ze groot zijn. Op deze manier proberen we een genetisch gezonde populatie te behouden. Afgelopen jaar zijn er, in het kader van de populatiemanagement programma's, diverse jongen geboren. Onder meer de slingerapen, witgezichtsaki's, rode titi's, rode brulapen, keizertamarins, capibara's en berberapen zorgden voor nakomelingen. Twee geboortes maakten het jaar extra bijzonder. Allereerst de geboorte van een Noordelijke talapoin, de eerste ooit in Apenheul en waarschijnlijk zelfs de eerste ooit in Nederland. Ten tweede de geboorte van blauwoogmaki Alina. Zowel in het wild als in dierentuinen zijn blauwoogmaki's extreem zelfdzaam en iedere geboorte is dan ook zeer wenselijk!

Maar onlosmakelijk met het leven verweven, is de dood. Ook dit jaar hebben we helaas afscheid moeten nemen van een aantal individuen, soms door ouderdom, soms door pech en soms d.m.v. euthanasie omdat het beter was voor het individu. Een overlijdensgeval was dit jaar extra verdrietig, het sterven van gorilla Gyasi. Gyasi was de moeder van kleine Kiango. Kiango was slechts 1,5 jaar oud en daarmee nog behoorlijk afhankelijk van zijn moeder. Wat is het dan bijzonder om te zien dat gorillavrouwtje Nemesi direct haar rol als surrogaat moeder op zich nam!

Kennis en Onderzoek

De afdeling Kennis & Onderzoek houdt zich primair bezig met het realiseren van de missie van Stichting Apenheul; het stimuleren van liefde voor dieren en natuur. Dit doen we op verschillende manieren vanuit de verschillende rollen van onze dierspecialisten.

Wetenschappelijk onderzoek is één van de fundamenten van Stichting Apenheul. Naast dat we zelf onderzoek verrichten, faciliteren we ook fundamenteel en toegepast onderzoek van externe onderzoekers en werken we samen met diverse wetenschappelijke instituten en hogescholen. Hiermee leveren we een wezenlijke bijdrage aan het vergroten van onze kennis over de, veelal bedreigde, diersoorten in Apenheul. Dat is belangrijk, want mede door relatief kleine populaties in combinatie met vaak moeilijke omstandigheden voor onderzoek in het wild is die kennis vaak zeer schaars. Aanvullende studies zijn onmisbaar om antwoord te krijgen op vragen die we in het wild niet kunnen onderzoeken. Daarnaast is voor het optimaliseren van populatiemanagement, verzorging en dierenwelzijn blijvend onderzoek nodig. Daarmee dragen studies in en door Apenheul (in)direct bij aan het beschermen van dieren en hun leefgebieden. Apenheul biedt daarnaast een unieke omgeving voor studenten om hun vaardigheden te ontwikkelen. Hiermee versterken we liefde voor dieren en natuur bij gepassioneerde, toekomstige onderzoekers en dierentuinmedewerkers.

Onderzoeken

Ook in 2022 hebben we niet stil gezeten qua wetenschappelijk onderzoek. Verschillende studenten van de Universiteiten Utrecht, Leiden, en Wageningen hebben in Apenheul onderzoek gedaan. Ook zijn we een samenwerking gestart met de Technische Universiteit Twente, specifiek met de opleiding Maar we hebben ook HBO-studenten van het van Hall Larensteijn mogen ontvangen. Een mooi project is de 1^e BioBlitz die we in Apenheul hebben georganiseerd, onder de begeleiding van een student en onze medewerker Onderzoek & Dierenwelzijn. Hierbij hebben we geprobeerd zoveel mogelijk soorten – variërend van reptielen en amfibieën tot insecten en andere ongewervelden – in het dwergapengebied van Apenheul in kaart te brengen, i.s.m. diverse soortspecialisten. Dit was een enorm succes en ook in 2023 zullen we dit weer gaan doen!

De samenwerking met deze kennisinstituten is voor beide partijen erg waardevol. Wij kunnen een prachtige plek bieden om goed onderzoek te kunnen doen, zowel naar dieren als naar het gedrag van mensen. Apenheul profiteert van de kennis die de studenten en hun begeleiders met zich meebrengen, alsmede de onderzoeksvragen die worden beantwoord. Een win-win situatie!

Educatie

Het jaar 2022 was eindelijk weer een zo goed als normaal jaar voor educatie. Hierdoor konden we eindelijk weer educatieve programma's en rondleidingen geven en allerlei andere educatieve taken die pre-covid zo normaal vonden. In het vorige bestuursverslag schreven we nog dat we niet stil hadden gezeten en dat er een volledig nieuw lesaanbod voor het basisonderwijs was ontwikkeld. Dat mochten we dit jaar eindelijk gaan testen! In 2022 zouden we eenzelfde exercitie doen voor het Voortgezet Onderwijs, maar dat is helaas niet gelukt vanwege een wisseling in de personele bezetting. Het mooie en zeer populaire onderwijsprogramma Apentrots hebben we wel weer mogen geven. Naast het feit dat dit een mooi voorbeeld is van hoe we van apen kunnen leren, is het ook een hele mooie samenwerking tussen diverse partijen, waaronder het Centrum Jeugd & Gezin, de gemeente Apeldoorn en Accres.

4. Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Algemeen

Apenheul biedt honderdduizenden zakelijke en particuliere bezoekers een inspirerend evenement of een aangename mogelijkheid tot vrijetijdsbesteding. Daarbij spannen we ons in om (voor zover mogelijk in een dag) een transformatie te bewerkstelligen naar meer bewondering en liefde voor de natuur en dieren, een bijdrage aan natuurbehoud en besef van de noodzaak tot duurzame omgang met natuur en milieu.

Via partners als Stichting Present en Leergeld Apeldoorn-Voorst biedt Apenheul vrijkaarten aan en worden mensen die het minder makkelijk hebben in staat gesteld om het park te bezoeken.

Wie anderen oproept om zorgvuldig met de natuur om te gaan, moet daarin vanzelfsprekend zelf voorop willen lopen. Het werken aan de verduurzaming van de eigen bedrijfsvoering is nooit af en vraagt continu om aandacht. Daartoe is onder andere een Greenteam ingesteld, dat bestaat uit medewerkers van diverse afdelingen, de Parkmanager en de Algemeen Directeur. De aanbevelingen die dit team doet, worden regelmatig in MT-vergaderingen geagendeerd en bekrachtigd. De aanbevelingen hebben betrekking op alle aspecten van de bedrijfsvoering, inclusief het assortiment dat in de horeca wordt gevoerd. Daarnaast wordt aan alle afdelingen gevraagd om in de eigen jaarplannen minimaal één duurzame ambitie te verwoorden. Hierdoor heeft Apenheul sinds 2012 de hoogste haalbare accreditatie, de Goldstatus, van het internationale duurzaamheidskeurmerk Greenkey.

Milieuaspecten

In Apenheul vindt geen productie plaats en er is in dat opzicht dus geen grote sprake van belasting voor het milieu. Daarbij dient wel te worden aangegeven dat het overgrote deel van de bezoekers per auto naar Apenheul komt. Jaarlijks bespreken we met de gemeente en de beheerder van de parkeerplaats Accres hoe het openbaar vervoer gebruik verbeterd kan worden en het autogebruik milieuvriendelijker.

De verwarming en ventilatie ten behoeve van dierverblijven, kantoren en het bereiden van horecaproducten vergen aanzienlijke hoeveelheden gas en elektriciteit. Alle nieuwbouw wordt niet meer op het gasnet aangesloten en dusdanig geïsoleerd dat er voor de verwarming een minimale energiebehoefte is.

Naast nieuwbouwprojecten, kijken we ook kritisch naar onze bestaande bouw. We hebben CFP (één van onze huurders) de opdracht gegeven voor ons een routekaart naar duurzaam vastgoed in kaart te brengen. Uitgangspunten voor een dergelijke routekaart zijn veelal een CO2 reductie van 50% in 2030 en 95% in 2050. Deze rapportage geeft ons inzichten in en sturing aan onze duurzaamheidsinvesteringen die we in 2023 en de jaren daarna gaan uitvoeren. Onderdeel van deze opdracht was ook de aanvraag van het energielabel voor De St@art. We hebben hiervoor de certificering A+++ behaald.

Op de dienstparkeerplaats van Apenheul staat een carport met zonnepanelen, die in ongeveer een zesde van het totale verbruik van ons park voorziet. Ons gas betrekken we bij Pure Energie en onze stroom komt van Pure Energie. Beide zijn volledig groen.

Afvalstromen met betrekking tot dierlijke bijproducten (mest en dergelijke), horeca- en andere verpakkingen en overige bedrijfsactiviteiten worden tot een minimum beperkt en volgens de geldende normen afgevoerd.

Apenheul is daarnaast continu bezig haar aanbod aan gasten te vergroenen. Zo verkopen we steeds meer biologische en fairtrade producten en ook hulpmiddelen zijn steeds groener. Zo werken we in onze horeca samen met Farm Fields: een lokale, biologische boerderij en slagerij met veel circulaire toepassingen. Voor onze dienstkleding werken we samen met MUD jeans en Schijvens: twee toonaangevende bedrijven in de circulaire economie.

Sociale aspecten

Bij Apenheul staan kernwaarden als gastvrij, sprankelend en vooruitstrevend hoog in het vaandel. Medewerkers bij Apenheul spelen een belangrijke rol in het vertalen van deze kernwaarden naar de praktijk. Hiervoor is een goed werkklimaat van belang. Apenheul laat sinds 2017 om het jaar een medewerkerstevredenheidsonderzoek uitvoeren. Dit heeft als doel de goede punten te behouden en de ontwikkelpunten op te pakken. Het laatste onderzoek vond eind 2021 plaats. De uitkomst van het

onderzoek was over het algemeen zeer positief en goed voor de verkiezing tot Beste Werkgever als onderdeel van World-class Workspace. Deze titel heeft Apenheul gedurende het hele jaar 2022 gevoerd.

Het werkklimaat is belangrijk voor zowel de vaste medewerkers als ook voor de grote groep flexibele krachten. Een goede samenwerking met uitzendpartijen is daarom cruciaal. Apenheul werkt met een inhouse uitzendbureau om zo goed de verbinding te houden met de flexibele krachten en het uitzendbureau. Apenheul vindt de binding met de uitzendkrachten van groot belang en wil graag dat flexkrachten meerdere seizoenen komen werken. Door te kiezen voor één bureau dat nagenoeg dezelfde kernwaarden hanteert als Apenheul, kunnen we de kwaliteit en de cultuur die we nastreven eenvoudiger gelijk trekken. Gezien de krapte op de arbeidsmarkt zet het uitzendbureau, samen met Apenheul, extra in op de binding met de flexibele krachten door o.a. nog meer aandacht te besteden aan de onboarding, de begeleiding tijdens eerste werkdagen en de verbinding van de medewerkers onderling.

Medewerkers en vrijwilligers geven samen met de dieren invulling aan wat Apenheul is. Om daar regelmatig bij stil te staan wordt er iedere maand in Apenheul een zogenaamde Missie Meeting gehouden. In die bijeenkomst staan we stil bij 'waarom we de dingen doen die we doen', de essentie van Apenheul. In de eerste maanden van 2022 waren er nog Corona-maatregelen van kracht en kon de Missie Meeting niet fysiek in Apenheul plaatsvinden. Gedurende die maanden hebben we de Missie Meeting online georganiseerd en werd het de Miss You Meeting. Gelukkig konden de Coronamaatregelen steeds meer worden losgelaten en vond in de zomer van 2022 de eerste fysieke Missie Meeting na de uitbraak van Covid-19 weer plaats in Apenheul. Dat was een mijlpaal en erg goed voor de verbinding van de medewerkers.

De strenge Corona-maatregelen die de eerste maanden van 2022 nog van kracht waren, hadden grote impact op de medewerkers. Indien mogelijk moest er zoveel mogelijk thuis gewerkt worden. De diervverzorgers moesten, net als in 2021, in gesplitste teams werken. Het was een uitdaging met deze maatregelen om te gaan en ook een uitdaging deze weer gefaseerd los te laten. We zijn trots de veerkracht van onze medewerkers.

Stichting Apenheul is aangesloten bij de Dierentuin cao, die loopt tot 2024. Naast deze cao heeft Apenheul aanvullende voorwaarden voor haar medewerkers opgesteld. Deze gelden ook tot 2024.

Apenheul wil gericht aandacht geven aan individuele ontwikkelingsmogelijkheden van haar medewerkers. Dit doen we door twee keer per jaar stil te staan bij de ontwikkeling van medewerkers door middel van een vlootshouwspreking en het strategisch personeelsplan. We willen het goede gesprek stimuleren en de ontwikkeling van de medewerker een nog prominentere rol geven in de gesprekscyclus.

Binnen Apenheul beslist niemand over zijn eigen beloning en worden geen bonussen betaald. Bij een financieel goed jaar is het wel mogelijk om een gratificatie uit te keren. Daarbij geldt dat die gratificatie bruto per gewerkt uur voor alle (seizoen)medewerkers gelijk is. De Raad van Toezicht stelt het salaris vast van de directie. De directie gaat over de beloning van het MT en MT-leden beslissen over de beloning van de overige medewerkers. De RvT werkt onbezoldigd. De leden ontvangen ieder een onkostenvergoeding van € 1.000 per jaar. In 2022 is geen gratificatie uitgekeerd aan de medewerkers.

In 2022 hadden we te maken met stijgende energietarieven, hoge brandstofprijzen en inflatie in het algemeen. Dit had zijn weerslag op Apenheul als bedrijf maar ook op de dieren en onze medewerkers. Om de medewerkers bij te staan hebben wij in december 2022 een eenmalige koopkrachtcompensatie uitgekeerd aan zowel onze vaste medewerkers als flexkrachten.

Apenheul is meer dan een leuk dagje uit. We willen een actieve bijdrage leveren aan een inclusieve samenleving en werken daarom samen met het Thomashuis (een woonvoorziening voor mensen met een verstandelijke beperking). Bewoners van het Thomashuis werken periodiek in Apenheul en maken bijvoorbeeld de buttons voor ANF. Andere (lokale) maatschappelijke stichtingen met wie wij samenwerken zijn Stichting Da Capo, die migrantenvrouwen ondersteunt, en Stichting Present, die mensen die het moeilijk hebben in staat stelt om een dagje uit te ervaren.

De ontwikkeling van jongeren past ook goed bij de doelstellingen van Apenheul. Apenheul biedt waar mogelijk stage- en leertrajecten aan bij onder andere de afdelingen Diervverzorging, M&O en Kennis & Onderzoek. Met Jongeren op gezond gewicht (JOGG) werken we samen om kinderen te leren over het belang van goede voeding en beweging.

Apenheul streeft een goede relatie na met haar bureaus en de gemeente Apeldoorn. Wijkbijeenkomsten worden bezocht, we doen mee aan Burendag, waarbij alle bureaus worden uitgenodigd en nieuwe

bewoners in Apeldoorn ontvangen een seizoenkaart. Daarnaast bieden we alle groep 6-en van Apeldoorn jaarlijks gratis een lesprogramma en toegang tot het park aan.

Toegankelijke Recreatie

Apenheul wil graag een toonaangevend dierenpark zijn, niet alleen voor onze dieren en voor onze medewerkers, maar ook voor onze bezoekers. Toegankelijkheid voor iedereen, dus ook voor mensen met een beperking, hoort daar bij.

Om onszelf daarin te toetsen en uit te dagen hebben we in 2022 meegewerkt aan de pilot 'Bezoek van het rebellenteam' georganiseerd door Joint Projects. Doel van de pilot was een nulmeting van onze operationele toegankelijkheid gedurende de gehele customer journey. Hiertoe hebben wij op 25 augustus 2022 een bezoek gehad van het 'rebellenteam': een team samengesteld uit 6 ervaringsdeskundigen. Zij hebben hun bevindingen vastgelegd in een rapportage en deze met ons gedeeld. Dit heeft ons veel inzicht gegeven: we doen al veel goed, maar er valt ook nog veel te verbeteren. De verbeterpunten hebben wij vervolgens in een meerjarenplan gegoten, waarbij een groot deel al op de agenda voor 2023 staat.

Financiële aspecten

In 2022 werden geen bijzondere bijdragen geleverd aan afnemers, toeleveranciers en overheid. Apenheul heeft een schenking aan ANF gedaan van € 40.000. Daarnaast is in 2022 een donatie gedaan van € 2.500 aan EAZA ten behoeve van een dierentuin in Oekraïne.

5. Toekomst

Ontwikkelingen

Het jaar 2023 staat in het teken van de opening van ons nieuwe gebied aan het einde van het park. Een proces waarmee we in 2017 begonnen zijn wordt zo afgerond. Waar je eerst langs een draaimolen liep, wordt je bezoek aan Apenheul nu afgesloten met nog één echte verwondering over de schoonheid van de natuur. In het gebied komen twee nieuwe soorten apen en nergens anders lopen de bezoekers los in het leefgebied van de dieren. Uniek dus en we verwachten dan ook dat het een goed jaar gaat worden qua bezoekers. Temeer omdat we doorpakken met onze ambitie om steeds weer nieuwe belevingsactiviteiten aan te bieden in het park. Er moet altijd een reden zijn om naar Apenheul te komen, voor bijvoorbeeld een ontbijt, een ochtendwandeling of yoga bij de orangs.

Investeringsen

De investeringen van de afgelopen jaren hebben het park niet alleen verfraaid, ook de tijdsduur die bezoekers in het park doorbrengen is er door verlengd. De zogenaamde in park spending is daarmee ook toegenomen en de komende jaren vormt die inkomstenbron een steeds belangrijker deel van onze totale inkomsten per bezoeker. Samen met de volle activiteiten kalender denken we hiermee ook het aanbod voor seizoenkaarthouders te hebben versterkt. Je kunt nu een korter rondje maken in Apenheul, als je dat wilt, en heerlijk genieten op een strandtent-achtig terras van iets lekkers en uitzicht op de apen, terwijl de kinderen aan het spelen zijn. Komende jaren willen we het aantal seizoenkaarthouders, dat door corona is afgenomen, dan ook weer laten toenemen.

Eind 2023 starten we met het verder ontwikkelen van onze plannen voor het park. De eerste prioriteit daarbij is het gorilla gebied. Waar vroeger een groep woonde van ruim 15 gorilla's, wordt het gebied nu door 6 gorilla's bewoond. Ook het gebouw waarin de gorilla's zijn gehuisvest vraagt om een investering. Tenslotte is de horeca in het gebied verouderd en vraagt het om een nieuwe invulling. Het is onze ambitie om in 2025 te kunnen beginnen met de ontwikkeling van het gebied. Het is dan precies 50 jaar geleden dat de gorilla's naar Apenheul zijn gekomen.

Voor de ontwikkeling van het nieuwe gorilla gebied is een grote investering nodig. We denken dat een deel van die investering plaats kan vinden door donateurs en sponsors. In 2023 lanceren we daarom een nieuw donateursconcept: adopteer een aap, dat we actief in de markt gaan zetten. We verwachten daarbij dat vooral de groep seizoenkaarthouders en Vrienden van Apenheul hier een bijdrage aan wil leveren. Een extra reden om in te zetten op groei van groep seizoenkaarthouders.

Nieuw

Apenheul is ook in de winter een bijzondere plek om rond te lopen. Toch is het park dan alleen op afspraak te bezoeken. Eigenlijk is dat zonde natuurlijk. Niet alleen voor de bezoekers, ook voor de seizoenkrachten, die in de wintermaanden elders emplooi moeten vinden. En wellicht ook voor de dieren, die soms net zo nieuwsgierig zijn als de mens en het bezoek van mensen goed kunnen gebruiken als verrijking van hun bestaan. Vandaar dat we willen onderzoeken hoe een winteropenstelling er voor Apenheul uit kan zien. Dat is niet eenvoudig: we willen een echte natuurbeleving, waarbij er géén apen tussen de bezoekers loslopen (die zitten dan binnen). De nieuwe verblijven die de afgelopen jaren zijn neergezet, zorgen er weliswaar voor dat ook bij kouder en natter weer de dieren goed zichtbaar zijn. Toch denken we dat er meer nodig is en gebruiken we dit jaar om dat te onderzoeken.

Resultaat

Het is de gemeente Apeldoorn nog niet gelukt haar verplichting om een goede overloop parkeervoorziening te creëren na te komen. Apenheul en de gemeente Apeldoorn verschillen van mening over welke verplichting de gemeente heeft jegens Apenheul. De gemeente wil graag een rechterlijke uitspraak over de aard van deze verplichting, die is vastgelegd in de erfpacht overeenkomst van Apenheul. In de zomer in 2023 wordt deze uitspraak verwacht. De gemeente geeft aan deze uitspraak nodig te hebben om een investering in een betere voorziening te vergemakkelijken.

De gemeente heeft inmiddels van de gemeenteraad de opdracht gekregen om een oplossing middels een parkeerdek bovenop de bestaande parkeervoorziening te onderzoeken. Stichting Apenheul wordt betrokken bij dit onderzoek. Voordat dit parkeerdek er is, zijn we echter nog wel een paar jaar verder en daarom is Stichting Apenheul ook in gesprek met de gemeente over de oplossing op kortere termijn. Zonder een goede parkeervoorziening kan het park onvoldoende bezoekers ontvangen om een rendabele exploitatie te voeren. Het is dan ook cruciaal dat hierin duidelijkheid komt.

Er is op dit moment geen reden om te twijfelen aan de haalbaarheid van onze commerciële doelstellingen. We streven naar een verdere goede ontwikkeling bij onze congressen en evenementen en verwachten een stijging in bezoekers t.o.v. vorig jaar.

Toch zijn er veel onzekerheden, die maken dat het in financieel opzicht alles behalve een onbezorgd jaar wordt. De sterke stijging van de inflatie door onder meer de oorlog in Oekraïne zorgt voor een forse stijging in kosten voor Apenheul. We waren al druk bezig met het verduurzamen van ons energie gebruik en zijn in 2022 begonnen aan een versnelling die de komende jaren doorzet. Er is een apart investeringsbudget van 500.000 euro gereserveerd om hier invulling aan te geven.

Apenheul is gelukkig een van de leukste en meest bijzondere plekken in Apeldoorn om te werken en daarom lukt het ons nog steeds om goede mensen te vinden. Tegelijkertijd zorgt de krapte op de arbeidsmarkt ook voor Apenheul tot een stijging van de loonkosten.

Daarnaast zien we stevige kostenstijgingen bij leveranciers, die we niet allemaal 1 op 1 door kunnen belasten aan onze gasten. Onze marges staan dus onder druk en we verwachten dan ook komende jaren met een positieve exploitatie af te kunnen sluiten.

6. Tenslotte

Op het moment van schrijven is het park bijna weer open en kunnen mensen weer ongedwongen op bezoek komen. Ook de zakelijke activiteiten lopen goed en onze liquiditeitspositie is sterk. Als we terugkijken op 2022, dan vervult mij dat met trots. Wat hebben we veel weten te realiseren in dit wederom bijzondere jaar.

Wat Apenheul is, wordt bepaald door de mensen die er samen vorm aan geven: onze medewerkers, de gidsen, de Raad van Toezicht, onze donateurs, sponsors en partners. En natuurlijk onze zakelijke en particuliere gasten. Samen met de dieren geven we zo invulling aan Apenheul: een mooie en bijzondere natuurervaring, die sprankelend en uitdagend is!

Afgelopen jaar hebben we een nieuw, spannend verhaal toegevoegd aan het mooie verhalenboek Apenheul. Het park ligt er prachtig bij, de sfeer is goed en ook onze bezoekers weten ons te waarderen: Apenheul is uitgeroepen tot nummer 2 in de categorie 'Meest klantvriendelijke bedrijf in de vrijetijdsbranche' en behoort tot de top 5 van de sterkste merken op de Veluwe. Dat alles geeft veel vertrouwen voor de toekomst.

Apeldoorn, juni 2023

Roel Welsing
Algemeen Directeur

Financiële gegevens

Balans per 31 december 2022

(na resultaatverdeling)

	Ref.	<u>31-12-2022</u>	<u>31-12-2021</u>
		€	€
Activa			
Vaste activa			
Materiële vaste activa			
	3		
Bedrijfsgebouwen en -terreinen		3.637.637	3.897.458
Machines en installaties		2.327.201	2.338.057
Andere vaste bedrijfsmiddelen		586.079	541.170
Materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste bedrijfsactiva		<u>1.283.748</u>	<u>210.258</u>
		<u>7.834.665</u>	<u>6.986.943</u>
Financiële vaste activa			
Lening u/g Stichting WereldNatuurhuis	4	<u>633.957</u>	<u>633.957</u>
Vlottende activa			
Voorraden			
		<u>94.854</u>	<u>66.907</u>
Vorderingen			
Vorderingen op handelsdebiteuren		235.081	50.962
Vorderingen op Stichting WereldNatuurhuis		134.968	106.299
Belastingen en premies sociale verzekeringen		118.252	148.549
Overige vorderingen en overlopende activa		<u>910.845</u>	<u>1.302.052</u>
		<u>1.399.146</u>	<u>1.607.862</u>
Liquide middelen			
	5		
Kas		61.437	11.883
Rabobank		<u>5.536.027</u>	<u>5.555.269</u>
		<u>5.597.464</u>	<u>5.567.152</u>
		<u>15.560.086</u>	<u>14.862.821</u>

	Ref.	<u>31-12-2022</u>	<u>31-12-2021</u>
		€	€
Passiva			
Eigen vermogen	6	<u>13.482.018</u>	<u>13.070.847</u>
Voorzieningen	7		
Overige voorzieningen		<u>57.252</u>	<u>69.769</u>
Kortlopende schulden			
Schulden aan leveranciers en handelskredieten		532.707	421.321
Rekening-courant Stichting Apenheul Conservation Trust		241.098	203.692
Schulden ter zake van belastingen en premies sociale verzekeringen		97.276	58.015
Schulden ter zake van pensioenen, lonen, vakantiegeld en -dagen		257.563	234.765
Overige schulden en overlopende passiva		<u>892.172</u>	<u>804.412</u>
		<u>2.020.816</u>	<u>1.722.205</u>
		<u>15.560.086</u>	<u>14.862.821</u>

Staat van baten en lasten over 2022

	<u>2022</u>	<u>2021</u>
	€	€
Netto-omzet	10.240.346	7.540.492
Overige bedrijfsopbrengsten	<u>34.536</u>	<u>559.165</u>
Totaal van som der opbrengsten	<u>10.274.882</u>	<u>8.099.657</u>
Kosten van grond- en hulpstoffen	1.274.773	956.685
Lonen	3.674.434	2.201.514
Sociale lasten en pensioenlasten	748.680	621.441
Afschrijvingen materiële vaste activa	1.209.878	1.179.053
Overige bedrijfskosten	<u>2.924.784</u>	<u>2.191.765</u>
Totaal van som der kosten	<u>9.832.549</u>	<u>7.150.458</u>
Totaal van bedrijfsresultaat	<u>442.333</u>	<u>949.199</u>
Rentebaten en soortgelijke opbrengsten	19.019	19.019
Rentelasten en soortgelijke kosten	<u>-37.991</u>	<u>-72.226</u>
Financiële baten en lasten	<u>-18.972</u>	<u>-53.207</u>
Totaal van resultaat voor belastingen	423.361	895.992
Belastingen over de winst of het verlies	<u>-12.190</u>	<u>-5.731</u>
Totaal van resultaat na belastingen	<u>411.171</u>	<u>890.261</u>

1. Toelichting op de balans en staat van baten en lasten

1 Algemene toelichting

1.1 *Activiteiten*

De Stichting is gevestigd aan de J.C. Wilsaan 21 - 31 te Apeldoorn en heeft ten doel natuur- beschermingseducatie en soortenbehoud door middel van het beheer en de exploitatie van een dierenpark met als specialiteit primaten en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, een en ander in de ruimste zin des woords. De Stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41040007.

1.2 *Informatieverschaffing over continuïteit*

Stichting Apenheul heeft de afgelopen jaren een gezonde financiële basis voor de toekomst weten te leggen en beschikt over een solide liquiditeitspositie. Ook de solvabiliteit, bepaald door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen, is stabiel gebleven ten opzichte van 2021 en ligt ruim boven de veel gehanteerde generieke norm van 30%. Tenslotte is in 2022 sprake van een positief nettoresultaat en een positieve netto kasstroom. De in de onderhavige jaarrekening gehanteerde grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn dan ook gebaseerd op de veronderstelling van continuïteit van de organisatie. Grondslagen voor waardering van activa en passiva

1.3 *Algemeen*

De ANBI rapportage is opgesteld conform de Uitvoeringsregeling Algemene Wet Rijksbelastingen 1994. De rapportage is opgesteld in euro's.

Activa en passiva worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. Toelichtingen op posten in de balans en staat van baten en lasten zijn genummerd.

1.4 *Vergelijking met voorgaand jaar*

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar.

1.5 *Materiële vaste activa*

Bedrijfsgebouwen en terreininrichting worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte economische levensduur.

Overige vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte economische levensduur, of lagere bedrijfswaarde. De vervaardigingsprijs bestaat uit de aanschaffingskosten van grond- en hulpstoffen en kosten die rechtstreeks toerekenbaar zijn aan de vervaardiging inclusief installatiekosten.

Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs. Indien voor te vervaardigen materiële vaste activa noodzakelijkerwijs een aanmerkelijke hoeveelheid tijd nodig is om deze gebruiksklaar te maken worden rentekosten opgenomen in de vervaardigingsprijs.

Subsidies op investeringen worden in mindering gebracht op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs van de activa waarop de subsidies betrekking hebben.

De dierencollectie is op nihil gewaardeerd.

Kosten van groot onderhoud aan de bedrijfsgebouwen en terreininrichting en installaties worden bij uitvoering in het resultaat verantwoord.

1.6 *Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa*

Jaarlijks wordt beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort.

Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Een bijzonder-waardeverminderingverlies wordt direct als last verwerkt in de staat van baten en lasten onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief.

De opbrengstwaarde wordt in eerste instantie ontleend aan een bindende verkoopovereenkomst; als die er niet is, wordt de opbrengstwaarde bepaald met behulp van de actieve markt waarbij normaliter de gangbare biedprijs geldt als marktprijs. De in aftrek te brengen kosten bij het bepalen van de opbrengstwaarde zijn gebaseerd op de geschatte kosten die rechtstreeks kunnen worden toegerekend aan de verkoop en nodig zijn om de verkoop te realiseren.

Voor de bepaling van de bedrijfswaarde wordt een inschatting gemaakt van de toekomstige netto kasstromen bij voortgezet gebruik van het actief/de kasstroomgenererende eenheid.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Ook voor financiële instrumenten beoordeelt de Stichting op iedere balansdatum of er objectieve aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen van een financieel actief of een groep van financiële activa. Bij objectieve aanwijzingen voor bijzondere waardeverminderingen bepaalt de Stichting de omvang van het verlies uit hoofde van de bijzondere waardevermindering en verwerkt dit direct in de winst- en verliesrekening.

1.7 *Vorraden*

Vorraden voor gebruik en verkoop bestaan uit de per balansdatum aanwezige voorraad shop en voorraad horeca. De voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijzen onder toepassing van de FIFO-methode ('first in, first out') of lagere opbrengstwaarde. De opbrengstwaarde is de geschatte verkoopprijs onder aftrek van direct toerekenbare verkoopkosten. Bij de bepaling van de opbrengstwaarde wordt rekening gehouden met de incurantheid van de voorraden.

1.8 *Vorderingen*

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Als de ontvangst van de vordering is uitgesteld op grond van een verlengde overeengekomen betalingstermijn wordt de reële waarde bepaald aan de hand van de contante waarde van de verwachte ontvangsten en worden er op basis van de effectieve rente rente-inkomsten ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering. De looptijd van de vorderingen is minder dan één jaar.

1.9 *Liquide middelen*

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden, zijn vrij opneembaar en zijn opgenomen tegen de nominale waarde. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

1.10 Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

Wanneer verplichtingen naar verwachting door een derde zullen worden vergoed, wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen indien het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting.

1.11 Overige voorzieningen

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de contante waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichting af te wikkelen.

1.12 Langlopende schulden

Langlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde.

Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de langlopende schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Langlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Het verschil tussen de bepaalde boekwaarde en de uiteindelijke aflossingswaarde wordt op basis van de effectieve rente gedurende de geschatte looptijd van de langlopende schulden in de staat van baten en lasten als interestlast verwerkt.

1.13 Kortlopende schulden

Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Dit is meestal de nominale waarde. De looptijd van de kortlopende schulden is minder dan één jaar.

2 Grondslagen voor bepaling van het resultaat

2.1 Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het jaar. De resultaten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd; verliezen reeds zodra zij voorzienbaar zijn.

2.2 Omzetverantwoording

Opbrengsten uit de levering van goederen worden verwerkt zodra alle belangrijke rechten en risico's met betrekking tot de eigendom van de goederen zijn overgedragen aan de koper. Opbrengsten uit de levering van diensten geschieden naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten tot aan de balansdatum in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten.

Onder netto-omzet wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte bedragen voor de in het verslagjaar geleverde goederen en diensten onder aftrek van kortingen en exclusief omzetbelasting. Onder kostprijs van de omzet wordt verstaan de aan de omzet toe te rekenen directe en indirecte kosten, waaronder inkoopkosten van verkochte goederen, personeelskosten, afschrijvingskosten van gebouwen en machines en overige bedrijfskosten die toerekenbaar zijn aan de kostprijs van de omzet. De overige kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

2.3 Overheidssubsidies

Exploitatiesubsidies worden als bate verantwoord in de geconsolideerde winst- en verliesrekening in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een

gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen.

De subsidies in het kader van de Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW) zijn in mindering gebracht op de personeelskosten. De subsidies in het kader van de Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren COVID-19 (TOGS) en de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL) zijn in mindering gebracht op de overige bedrijfskosten. De subsidie in het kader van Tijdelijke regeling subsidie dierentuinen COVID-19 is opgenomen onder de overige bedrijfsopbrengsten.

2.4 Lasten uit hoofde van personeelsbeloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst-en verliesrekening voor zover ze verschuldigd zijn.

2.5 Pensioenlasten

Er is sprake van een toegezegde-bijdrageregeling. De jaarlijkse premie wordt hierbij gegarandeerd. De hoogte van het uiteindelijke pensioen is onder andere afhankelijk van het te bereiken beleggingskapitaal, de rente op pensioendatum en de levensverwachting op pensioendatum. De premies worden verantwoord als personeelslasten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen. De belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling zijn:

- de medewerkers betalen een eigen bijdrage van 5%;
- medewerkers nemen deel vanaf 21 jaar;
- het maximum voor het pensioengevend salaris bedraagt € 114.866.

2.6 Afschrijvingen op materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden vanaf het moment van gereedheid voor ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief. Over terreinen en vastgoedbeleggingen wordt niet afgeschreven.

Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de toekomstige gebruiksduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast. Boekwinsten en -verliezen uit de incidentele verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

2.7 Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van dedesbetreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen.

2.8 Belastingen over de winst of het verlies

De belasting over het resultaat wordt berekend over het resultaat voor belastingen in de geconsolideerde winst- en verliesrekening, rekening houdend met beschikbare, fiscaal compensabele verliezen uit voorgaande boekjaren (voor zover niet opgenomen in de latente belastingvorderingen) en vrijgestelde winstbestanddelen en na bijtelling van niet-aftekbare kosten. Tevens wordt rekening gehouden met wijzigingen die optreden in de latente belastingvorderingen en latente belastingschulden uit hoofde van wijzigingen in het te hanteren belastingtarief

3 Materiële vaste activa

De mutaties in de materiële vaste activa kunnen als volgt worden samengevat:

	Bedrijfsge- bouwen en -terrei- nen	Machines en installaties	Andere vas- te bedrijfs- middelen	Materiële vaste bedrijfsacti- va in uitvoe- ring en vooruitbeta- lingen op materiële vaste bedrijfsacti- va	Totaal
	€	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2022					
Verkrijgings- of vervaardigings- prijs	13.928.640	10.709.616	4.113.649	210.258	28.962.163
Afschrijvingen	<u>-10.031.182</u>	<u>8.371.559</u>	<u>3.572.479</u>	<u>-</u>	<u>-21.975.220</u>
Boekwaarde per 1 januari 2022	<u>3.897.458</u>	<u>2.338.057</u>	<u>541.170</u>	<u>210.258</u>	<u>6.986.943</u>
Mutaties boekjaar					
Investeringen	76.213	457.664	264.447	1.259.276	2.057.600
Afschrijvingen	-492.987	-466.073	-219.538	-	-1.178.598
Desinvesteringen	-107.856	-316.058	-	-	-423.914
Activa in ontwikkeling gereed	185.786	-	-	-185.786	-
Afschrijvingen op desinvestering- gen	<u>79.023</u>	<u>313.611</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>392.634</u>
	<u>-259.821</u>	<u>-10.856</u>	<u>44.909</u>	<u>1.283.748</u>	<u>847.722</u>
Stand per 31 december 2022					
Verkrijgings- of vervaardigings- prijs	14.082.783	10.851.222	4.378.095	1.283.748	30.595.848
Afschrijvingen	<u>10.445.146</u>	<u>-8.524.021</u>	<u>-3.792.016</u>	<u>-</u>	<u>-22.761.183</u>
Boekwaarde per 31 december 2022	<u>3.637.637</u>	<u>2.327.201</u>	<u>586.079</u>	<u>1.283.748</u>	<u>7.834.665</u>

	Bedrijfsge- bouwen en -terrei- nen	Machines en installa- ties	Andere vas- te bedrijfs- middelen
Begin van de reeks van het afschrijvingspercentage van materiële vaste activa	4,50	7,90	6,70
Einde van de reeks van het afschrijvingspercentage van materiële vaste activa	10,00	20,00	33,33

4 Lening u/g Stichting WereldNatuurhuis

	<u>2022</u>	<u>2021</u>
	€	€
Boekwaarde per 1 januari	633.957	633.957
Aflossing in boekjaar	<u>-</u>	<u>-</u>
Boekwaarde per 31 december	<u>633.957</u>	<u>633.957</u>

Betreft een in 2015 verstrekte lening van € 800.000. Het rentepercentage bedraagt 3,0% per jaar. De looptijd van de lening bedraagt 20 jaar. De vordering met een looptijd langer dan één jaar bedraagt € 633.957. De lening betreft een achtergestelde lening. Er zijn geen nadere zekerheden overeengekomen. In verband met Covid-19 is er in 2021 en 2022 geheel niet afgelost. Er is geen kortlopende deel opgenomen aangezien er tot een nader te bepalen datum niet wordt afgelost.

5 Liquide middelen

Een bedrag ad € 188.796 (rekening-courant APCT) staat niet ter vrije beschikking van de stichting.

6 Eigen vermogen

	<u>31-12-2022</u>	<u>31-12-2021</u>
	€	€
Overige reserve	<u>13.482.018</u>	<u>13.070.847</u>

In onderstaand overzicht is het verloop van het eigen vermogen weergegeven:

	Overige reserve
	<u>€</u>
Stand per 1 januari 2022	13.070.847
Uit resultaatverdeling	<u>411.171</u>
Stand per 31 december 2021	<u>13.482.018</u>

7 Voorzieningen

Voorziening jubilea

	<u>31-12-2022</u>	<u>31-12-2021</u>
	€	€
Stand per 1 januari	29.069	26.875
Mutatie boekjaar	<u>-</u>	<u>2.194</u>
Stand per 31 december	<u>29.069</u>	<u>29.069</u>

Deze voorziening heeft met een overwegend langlopend karakter. Bij de bepaling van de voorziening zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- verwachte gemiddelde salarisstijging 2,5% per jaar;
- in de berekening is rekening gehouden met een disconteringsvoet van 2,5%;
- de verwachte vertrekans is per individuele werknemer en functie beoordeeld en varieert van 0% tot 100%.

Voorziening langdurig ziekteverzuim

	<u>31-12-2022</u>	<u>31-12-2021</u>
	€	€
Stand per 1 januari	40.700	44.360
Mutatie boekjaar	<u>-12.517</u>	<u>-3.600</u>
Stand per 31 december	<u>28.183</u>	<u>40.700</u>

De voorziening langdurig ziekteverzuim is gevormd voor medewerkers die langdurig ziek zijn en waarvan verwacht wordt dat zij niet (volledig) het werk hervatten. Op balansdatum is een inschatting gemaakt voor het percentage ziekteverzuim en de duur van het ziekteverzuim.

8 Gemiddeld aantal werknemers

2022

	Werkzaam binnen Nederland	Werkzaam buiten Nederland	Totaal
Gemiddeld aantal werknemers	65,48	-	65,48

2021

	Werkzaam binnen Nederland	Werkzaam buiten Nederland	Totaal
Gemiddeld aantal werknemers	58,23	-	58,23

Apeldoorn, 27 juni 2023

De algemeen directeur,

w.g.

R.W.A. Welsing

De Raad van Toezicht,

w.g.

O.G. Prinsen

w.g.

G. Hop

w.g.

H.A. van der Meer

w.g.

E.H.M. Sterck

w.g.

F.A.L.M. Verstappen

